

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
Η ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2019

Επιμέλεια, Πρόλογος: Μ. Δ. Χρυσομάλλης

Καθηγητής Νομικής Σχολής, ΔΠΘ

Προλογικό σημείωμα

Στις σελίδες που ακολουθούν προσεγγίζουμε την παρουσία της Ελλάδας ενώπιον των δικαστικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹ κατά το έτος 2019. Πρόκειται για μία καταγραφή, που γίνεται εκ μέρους μας από το 2004, των αποφάσεων των ενωσιακών Δικαστηρίων με ελληνικό ενδιαφέρον, ταξινομημένων κατά θεματική ενότητα και όχι κατά την ημερομηνία έκδοσης ή το είδος διαδικασίας / προσφυγής. Τέτοιες θεωρούμε, κυρίως, τις αποφάσεις επί προσφυγών για παράβαση που ασκήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, τις αποφάσεις επί προσφυγών ακυρώσεως, κατά παραλείψεων και αποζημιώσεως που ασκήθηκαν από την ελληνική Κυβέρνηση ή από Έλληνες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) κατά των κοινοτικών οργάνων, τις προδικαστικές παραπομπές στο ΔΕΕ εκ μέρους ελληνικών δικαστηρίων και, ενδεχομένως, τις παραπομπές στο Δικαστήριο εκ μέρους δικαστηρίων άλλων Κρατών-μελών, στις οποίες εμπλέκεται Έλληνας ως διάδικος στην κύρια δίκη και, τέλος, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου (ΔΕΕ) επί αναιρέσεων κατά των αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου (ΓΔΕΕ).

Παρακάτω καταγράφονται μόνο οι οριστικές αποφάσεις του ΔΕΕ ή του ΓΔΕΕ και όχι οι εισαχθείσες υποθέσεις κατά την περίοδο αναφοράς ή οι υποθέσεις επί των οποίων δεν έχει εκδοθεί οριστική απόφαση αλλά βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο (π.χ. έχουν δημοσιευθεί οι προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα). Εξάλλου, έχουν παραληφθεί μόνο οι υπαλληλικές προσφυγές Ελλήνων κοινοτικών υπαλλήλων κατά των ενωσιακών Οργάνων στα οποία απασχολούνται, στο βαθμό που αυτές παρουσιάζουν μόνο προσωπικό ενδιαφέρον και θα επιβάρυναν αδικαιολόγητα την παρουσίαση. Η αναφορά παρακάτω περιορίζεται στον τίτλο της απόφασης (Δικαστήριο, αριθμός απόφασης, διάδικοι, ημερομηνία εκδόσεως), στη συνοπτική περίληψη καθώς και το διατακτικό της ενώ δεν περιλαμβάνει άλλα μέρη και, κυρίως,

¹Κατά το άρθρο 19 ΣΕΕ το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελείται από το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο και τα Ειδικευμένα Δικαστήρια

το σκεπτικό της απόφασης. Οι ενδιαφερόμενοι, πάντως, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη διαδικτυακή πύλη του ΔΕΕ (<http://curia.eu.int>) για να αντλήσουν το σύνολο των στοιχείων μίας απόφασης.

Από τη μελέτη των ελληνικού ενδιαφέροντος αποφάσεων των Δικαστηρίων της ΕΕ παρατηρούμε τα εξής:

1. Κατά την περίοδο αναφοράς (2019) καταγράφηκαν δώδεκα (12) αποφάσεις με ελληνικό ενδιαφέρον, σύμφωνα με τα κριτήρια που τέθηκαν παραπάνω. Ο αριθμός αυτός, που είναι ίδιος με τον αριθμό των αποφάσεων του 2018 και κινείται σε συμφωνία με τον αριθμούς που παρατηρούνται κατά κανόνα την τρέχουσα δεκαετία (μόλις 11 αποφάσεις το 2011 και το 2013, 13 το 2012 και 17 το 2016, 12 το 2018). Στο ίδιο διάστημα, βέβαια, παρατηρήθηκαν και αρκετά υψηλότεροι αριθμοί (40 το 2014 και 21 το 2017), ωστόσο, όπως είχαμε παρατηρήσει, ο ιδιαίτερα υψηλοί αυτοί αριθμοί οφείλονταν στο μεγάλο αριθμό αποφάσεων στενά ιδιωτικού ενδιαφέροντος (δημόσιες συμβάσεις, σήμα) το 2014 και σε αποφάσεις επί υποθέσεων κρατικών ενισχύσεων το 2017. Το γενικό συμπέρασμα που συνάγεται από τη διαχρονική έρευνα της παρουσίας της Ελλάδας ενώπιον του Δικαστηρίου είναι ότι ο ετήσιος αριθμός αποφάσεων με ελληνικό ενδιαφέρον δεν μπορεί να αυξηθεί θεαματικά όσο ο αριθμός ελληνικών προδικαστικών παραπομπών παραμένει εξαιρετικά χαμηλός και αποκλίνει σημαντικά από τους αριθμούς άλλων Κρατών-μελών (βλ. παρακάτω). Ενδεικτικοί είναι οι αριθμοί προδικαστικών παραπομπών που περιήλθαν στο Δικαστήριο κατά το 2018²: Γερμανία 78, Ιταλία 68, Ισπανία 67, Γαλλία 41 και Βέλγιο 40³.

2. Το 2019 παρουσιάζεται η ίδια βελτιωμένη εικόνα της χώρας μας σε ότι αφορά τις παραβιάσεις της ενωσιακής νομοθεσίας, που παρατηρείται από το 2010 και μετά. Έτσι, από τον εξαιρετικά υψηλό αριθμό των είκοσι δύο (22) αποφάσεων του Δικαστηρίου, που εκδόθηκαν το 2009, με τις οποίες αναγνωρίστηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 258 ΣΛΕΕ (προσφυγή κατά Κράτους-μέλους) η παραβίαση των υποχρεώσεων εκ μέρους της Ελληνικής Δημοκρατίας, καταγράφονται δύο (2)

² Όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές δεν είχε εκδοθεί η Έκθεση Πεπραγμένων για το 2019, οπότε περιοριζόμαστε σε συγκριτικά στοιχεία του 2018

³ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Έκθεση Πεπραγμένων 2018 – Ανασκόπηση Έτους, σελ. 42, διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-06/20190650_ra_pan_el_2019-06-06_09-48-19_869.pdf

μόνο καταδικαστικές αποφάσεις κατά την περίοδο αναφοράς⁴. Ο αριθμός αυτός αποτελεί την καλύτερη επίδοση της χώρας μας σε σχέση με τη συμμόρφωση στις υποχρεώσεις της και κινείται κοντά στο μέσο όρο του αριθμού των καταδικαστικών αποφάσεων ανά Κράτος-μέλος στην Ένωση των 28, που είναι περίπου 1 έως 1,2 καταδικαστικές αποφάσεις. Οι λόγοι αυτής της βελτίωσης έχουν εκτεθεί διεξοδικά στο αντίστοιχο σημείωμά μας για το 2014⁵, οπότε παρέλκει η εκτενής επανάληψή τους. Επιγραμματικά μπορούμε να πούμε ότι αυτή, κατά τη γνώμη μας, οφείλεται: Στη σημασία που φαίνεται να αποδίδει πλέον η χώρα μας στην τήρηση των υποχρεώσεών της έναντι της Ένωσης, στην προσπάθεια να αποτινάξει από πάνω της την κατηγορία του Κράτους – παραβάτη των υποχρεώσεων του και ταυτόχρονα να ενδυναμώσει τις διαπραγματευτικές δυνατότητές της εντός της ενωσιακών θεσμών και, τέλος, στη βελτίωση των ρυθμών με τους οποίους η ελληνική δημόσια διοίκηση προωθεί την ενσωμάτωση κανόνων του ενωσιακού δικαίου στην εσωτερική έννομη τάξη αλλά και των δυνατοτήτων συνεννόησης και διαπραγμάτευσης με την Επιτροπή, με σκοπό τη διευθέτηση των παραβιάσεων σε προδικαστικό στάδιο⁶. Η βελτιωμένη αυτή εικόνα «θαμπώνει» αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η Ελλάδα παραμένει η πρώτη χώρα σε εισηγμένες προσφυγές για παράβαση κατά την πενταετία 2014 – 2018, αφού η Επιτροπή προσέφυγε κατά της χώρας μας συνολικά είκοσι τέσσερις (22) φορές για παράβαση της ενωσιακής νομοθεσίας (στην επόμενη θέση βρίσκεται η Γερμανία με 17 ενώ ακολουθούν η Πολωνία και η Ισπανία με 16 προσφυγές). Στο ίδιο διάστημα εκδόθηκαν είκοσι (20) καταδικαστικές αποφάσεις κατά της χώρας μας, που και πάλι την φέρνουν στην πρώτη θέση μεταξύ των 28 Κρατών-μελών (τις επόμενες θέσεις καταλαμβάνουν η Ισπανία με 14, η Πολωνία και η Γερμανία με 13 καταδικαστικές αποφάσεις)⁷. Θα πρέπει να σημειώσουμε, εξάλλου, ότι κατά μέσο

⁴ Η αποκλιμάκωση ξεκίνησε το 2010 με επτά (7) καταδικαστικές αποφάσεις, ενώ το 2011 καταγράφηκαν τέσσερις (4), το 2012 πέντε (5), το 2013 δύο (2), 2014 τέσσερις (4), το 2015 τρεις (3), το 2016 τέσσερις (4), το 2017 πέντε (5) και το 2018 τέσσερις (4) καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος της χώρας μας.

⁵ *Μιχ. Χρυσομάλλη*, Η Ελλάδα ενώπιον των Δικαστηρίων της ΕΕ 2012 – 2013, ηλεκτρονικό περιοδικό DIGESTA, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://digestaonline.gr/index.php/2-uncategorised/3-digesta-online-2014>

⁶ Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να διερευνηθεί αυτόνομα αν η κατάσταση αυτή οφείλεται και στην πίεση που ασκείται από την υπαγωγή της χώρας μας σε καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας (τρόικα και κουαρτέτο) κατόπιν της προσφυγής της στους ευρωπαϊκούς χρηματοδοτικούς οργανισμούς από το Μάιο 2010.

⁷ *Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Έκθεση Πεπραγμένων 2018 – Δικαιοδοτικό Έργο, σελ. 125 επ., διαθέσιμη στο διαδικτυακό τόπο: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/ra_2018_el.pdf

όρο τα τελευταία έτη αντιστοιχεί 1 έως 1,2 καταδικαστικές αποφάσεις ανά Κράτος-μέλος (ΕΕ/28)⁸.

Ωστόσο, θα πρέπει να τονισθεί ως θετικό το γεγονός ότι μεταξύ των δύο (2) καταδικαστικών αποφάσεων του 2019 δεν καταγράφεται απόφαση με την οποία αναγνωρίζεται παραβίαση απ' αυτές που χαρακτηρίζονται «πεισματικές», δηλαδή αυτές με τις οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 260 ΣΛΕΕ, επιβάλλονται χρηματικές κυρώσεις για τη μη συμμόρφωση σε προηγούμενη καταδικαστική απόφαση του ΔΕΕ⁹.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δύο (2) καταδικαστικές αποφάσεις αφορούν η μία την ελευθερία εγκαταστάσεως και η άλλη τη φορολογία. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι δεν παρουσιάζονται για πρώτη χρόνια καταδικαστικές αποφάσεις στον τομέα του περιβάλλοντος, που ιστορικά αποτελεί τον τομέα της ενωσιακής νομοθεσίας, στον οποίο σημειώνονται οι περισσότερες παραβιάσεις τόσο από την χώρα μας όσο και από τα υπόλοιπα Κράτη-μέλη. Έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι το Δικαστήριο δεν ασχολήθηκε το 2019 με υποθέσεις επεξεργασίας των αστικών λυμάτων και διαχείρισης των αποβλήτων, που έχουν αναδειχθεί στα κυριότερα ζητήματα τριβής με την Ευρωπαϊκή Ένωση¹⁰.

3. Το 2019 εντοπίζονται μόλις δύο (2) αποφάσεις του ΔΕΕ επί προδικαστικών παραπομπών κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, που προήλθαν από Συμβούλιο της Επικρατείας και τον Άρειο Πάγο. Η σταθερά μικρή έως ελάχιστη συνεργασία των ελληνικών δικαστηρίων με το ΔΕΕ μέσω της προδικαστικής διαδικασίας και το 2019¹¹ επιβεβαιώνει σε μεγάλο βαθμό τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε παρουσιάζοντας την ελληνική παρουσία στα δικαστικά όργανα της Ένωσης για την προηγούμενη πενταετία, ορισμένα εκ των οποίων είμαστε υποχρεωμένοι σε γενικές γραμμές να επαναλάβουμε:

⁸ Έτσι το 2018 το Δικαστήριο εξέδωσε τριάντα (30) καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος δέκα επτά (17) Κρατών-μελών

⁹ Το 2009 ο αριθμός των καταδικαστικών αποφάσεων με τις οποίες επιβλήθηκαν χρηματικές κυρώσεις κατά της χώρας μας έφτασε στις έξι (6), που συνιστούσε μια εξαιρετικά αρνητική και επώδυνη οικονομικά για τη χώρα μας επίδοση.

¹⁰ *Μιχ. Χρυσομάλλης*, Η Ελλάδα ενόπιον των Δικαστηρίων της ΕΕ 2018, ηλεκτρονικό περιοδικό DIGESTA, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.digestaonline.gr/pdfs/Digesta%202019/chris2019b.pdf>

¹¹ Οι αντίστοιχοι αριθμοί για τα αμέσως προηγούμενα έτη ήταν: τρεις (3) το 2012, τέσσερις (4) το 2013, μία (1) το 2014, μία (1) το 2015 και τρεις (3) το 2016, δύο (2) το 2017 και μία (1) το 2018

Πρώτον, ο εξαιρετικά μικρός αριθμός των προδικαστικών παραπομπών εκ μέρους των ελληνικών δικαστηρίων κινείται σε ρυθμούς αντίθετους με την ευρωπαϊκή τάση αύξησης του αριθμού των προδικαστικών παραπομπών. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης και αντιμετώπισης τόσο από τις Νομικές Σχολές όσο και από τα αρμόδια διοικητικά και εκπαιδευτικά όργανα της δικαιοσύνης.

Δεύτερον, δεν φαίνεται να οδηγούν σε αύξηση του αριθμού των προδικαστικών παραπομπών προερχομένων από τα ελληνικά δικαστήρια τα εξής γεγονότα: η αναγνώριση από το ΔΕΚ, με τη γνωστή *απόφαση Köbler*¹², της ευθύνης των Κρατών-μελών σε αποκατάσταση της ζημίας που προκαλείται με αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων, όταν αυτές είναι αντίθετες με ενωσιακό δίκαιο (εξωσυμβατική ευθύνη), η σημαντική βελτίωση στις επιδόσεις του ΔΕΕ όσον αφορά το χρόνο, που απαιτείται για την έκδοση εκ μέρους του αποφάσεων επί προδικαστικών παραπομπών (κατά μέσο όρο 16 μήνες¹³), η καθιέρωση ταχείας διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής¹⁴, καθώς και η σημαντική αύξηση της δικαστικής ύλης στο πλαίσιο των πολιτικών του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (Μετανάστευση, Άσυλο, Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία στις Ποινικές Υποθέσεις, Δικαστική Συνεργασία στις Αστικές Υποθέσεις).

4. Στο πλαίσιο αυτού του σημειώματος θα πρέπει να επισημάνουμε, ως έχουσες ιδιαίτερη σημασία τις παρακάτω αποφάσεις του Δικαστηρίου:

(α) Υπόθεση C-729/17, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας. Με την προσφυγή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία, περιορίζοντας τη νομική μορφή των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών σε μη κερδοσκοπικές εταιρίες, που πρέπει να αποτελούνται από έναν τουλάχιστον Δικηγορικό Σύλλογο και ένα τουλάχιστον Επιμελητήριο στην Ελλάδα, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 49 ΣΛΕΕ και από το άρθρο 15, παρ. 2, στοιχεία β' και γ', και παρ. 3, της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά. Επιπλέον, Η Επιτροπή ζήτησε από το Δικαστήριο

¹² ΔΕΚ, απόφαση της 30^{ης} Σεπτεμβρίου 2003, υπόθεση C-224/01, *Köbler*, Συλλ. 2003, σελ. I - 10239

¹³ *Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (Υπηρεσία Τύπου και Πληροφόρησης), ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ αριθ. 23/13, Στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη δικαιοδοτική δραστηριότητα κατά το 2012: σταθεροποίηση στις επιδόσεις που επιτεύχθηκαν τα τελευταία έτη, Λουξεμβούργο, 6 Μαρτίου 2013, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-03/cp130023el.pdf>

¹⁴ Άρθρο 267 ΣΛΕΕ και 23α Οργανισμού ΔΕΕ

να διαπιστώσει ότι, υποβάλλοντας τη διαδικασία αναγνώρισης των ακαδημαϊκών προσόντων σε προϋποθέσεις επιβολής πρόσθετων απαιτήσεων σχετικά με το περιεχόμενο των πιστοποιητικών και επιβολής αντισταθμιστικών μέτρων χωρίς προηγούμενη αξιολόγηση των ουσιωδών διαφορών και διατηρώντας σε ισχύ διατάξεις που εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, υποχρεώνοντας τους αιτούντες διαπίστευσης της ιδιότητας του διαμεσολαβητή, που κατέχουν τίτλους διαπίστευσης αποκτηθέντες στην αλλοδαπή ή από αναγνωρισμένου κύρους φορέα κατάρτισης αλλοδαπής προέλευσης, κατόπιν εκπαίδευσης παρασχεθείσας στην Ελλάδα, να διαθέτουν εμπειρία τριών τουλάχιστον συμμετοχών σε διαδικασία διαμεσολάβησης, η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 49 ΣΛΕΕ, καθώς και από τα άρθρα 13 και 14, από το άρθρο 50, παρ. 1, και από το παράρτημα VII της Οδηγίας 2005/36/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2013/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2013 (στο εξής: οδηγία 2005/36). Σε αντίκρουση της προσφυγής της Επιτροπής η Ελληνική Δημοκρατία υποστήριξε προκαταρκτικά ότι η επίδικη νομοθεσία είχε καταργηθεί από τις 17 Ιανουαρίου 2018, ημερομηνία της δημοσίευσης του νόμου 4512/2018, με αποτέλεσμα οι αιτιάσεις που διατύπωσε η Επιτροπή με την προσφυγή της να έχουν πλέον καταστεί κενές περιεχομένου. Σε απάντηση στην ως άνω επιχειρηματολογία η Επιτροπή υποστήριξε ότι η κρινόμενη προσφυγή αφορά και την κατάσταση που προέκυψε από τις εν λόγω νομοθετικές τροποποιήσεις, που εισήχθησαν με τον νόμο 4512/2018, στο μέτρο που με τα νέα μέτρα που έλαβε η Ελλάδα μετά την αιτιολογημένη γνώμη διατηρήθηκε στο σύνολό του το σύστημα που είχε θεσπιστεί με τη νομοθεσία που αποτέλεσε το αντικείμενο της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας. Το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της Ελληνικής Κυβέρνησης, υπενθυμίζοντας την πάγια νομολογία του σύμφωνα με την όποια η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με την κατάσταση του κράτους μέλους ως είχε κατά την εκπνοή της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, ενώ ενδεχόμενες μεταγενέστερες μεταβολές δεν λαμβάνονται υπόψη από το Δικαστήριο. Απέρριψε, εξάλλου, και τον ισχυρισμό της Επιτροπής τονίζοντας ότι το αντικείμενο της διαφοράς δεν μπορεί να διευρυνθεί ώστε να καλύπτει υποχρεώσεις που απορρέουν από νέες διατάξεις, αντίστοιχες των οποίων δεν υπήρχαν στο αρχικό κείμενο της επίμαχης πράξης, διότι τούτο θα συνιστούσε παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας για τη διαπίστωση παραβάσεως. Επί της

ουσίας και σε ότι αφορά την πρώτη αιτίαση η Ελληνική Κυβέρνηση περιορίστηκε στην επισήμανση ότι, μετά τη θέσπιση του νόμου 4512/2018, αυτή αιτίαση έχει καταστεί κενή περιεχομένου. Το Δικαστήριο έκρινε τελικά ότι η Ελληνική Δημοκρατία, περιορίζοντας τη νομική μορφή των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών σε μη κερδοσκοπικές εταιρίες τις οποίες πρέπει να συνιστούν από κοινού ένας τουλάχιστον δικηγορικός σύλλογος και ένα τουλάχιστον επιμελητήριο της Ελλάδας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 15, παρ. 2, στοιχεία β' και γ', και παρ. 3, της Οδηγίας 2006/123. Σχετικά με την δεύτερη αιτίαση η Ελληνική Κυβέρνηση περιορίστηκε στην επισήμανση ότι η υπουργική απόφαση 109088, όπως έχει τροποποιηθεί, καταργήθηκε με τη θέση σε ισχύ του νόμου 4512/2018 και, ως εκ τούτου, θεωρεί ότι η εξεταζόμενη αιτίαση έχει καταστεί κενή περιεχομένου. Το Δικαστήριο δεν έκανε δεκτή αυτήν επιχειρηματολογία και έκρινε ότι η Ελληνική Δημοκρατία, επιβάλλοντας, στο πλαίσιο της διαδικασίας αναγνώρισης των ακαδημαϊκών προσόντων, πρόσθετες απαιτήσεις όσον αφορά το περιεχόμενο των απαιτούμενων πιστοποιητικών και αντισταθμιστικά μέτρα χωρίς προηγούμενη αξιολόγηση της ύπαρξης πιθανών ουσιωδών διαφορών με την εθνική εκπαίδευση, καθώς και διατηρώντας σε ισχύ διατάξεις που εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, καθόσον υποχρεώνουν τους αιτούντες διαπίστευση της ιδιότητας του διαμεσολαβητή που κατέχουν τίτλους διαπίστευσης αποκτηθέντες στην αλλοδαπή ή από αναγνωρισμένου κύρους φορέα κατάρτισης αλλοδαπής προέλευσης, κατόπιν εκπαίδευσης παρασχεθείσας στην Ελλάδα, να διαθέτουν εμπειρία τριών τουλάχιστον συμμετοχών σε διαδικασία διαμεσολάβησης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 13 και 14, από το άρθρο 50, παράγραφος 1, καθώς και από το παράρτημα VII της οδηγίας 2005/36.

(β) Υπόθεση C-91/18, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας. Με προσφυγή της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει της Οδηγίας 92/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την εναρμόνιση των διαρθρώσεων των ειδικών φόρων κατανάλωσης που επιβάλλονται στην αλκοόλη και τα αλκοολούχα ποτά καθώς και βάσει του άρθρου 110 ΣΛΕΕ, καθόσον θέσπισε και διατήρησε σε ισχύ νομοθεσία η οποία υποβάλλει σε συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης μειωμένο κατά 50 % σε σχέση με τον κανονικό εθνικό συντελεστή (α) το παραγόμενο από τους «*συστηματικούς αποσταγματοποιούς*» προϊόν τσίπουρο/τσικουδιά και (β) το

παραγόμενο από τους αποκαλούμενους μικρούς, «*διήμερους*» αποσταγματοποιούς προϊόν τσίπουρο/τσικουδιά σε σημαντικά μειωμένο συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης, ενώ τα αλκοολούχα ποτά που εισάγονται από άλλα κράτη μέλη υπόκεινται στον κανονικό συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης. Προς στήριξη της προσφυγής της η Επιτροπή ισχυρίστηκε, μεταξύ άλλων, ότι το επίδικο ελληνικό φορολογικό καθεστώς οδήγησε στη μείωση των πωλήσεων από το 2010 των εισαγόμενων στην Ελλάδα αλκοολούχων ποτών, όπως το ουίσκι, το τζιν και η βότκα, σε σύγκριση με την πώληση των εγχωρίως παραγόμενων, γεγονός που αποδεικνύει το προστατευτικό αποτέλεσμα της ελληνικής νομοθεσίας περί ειδικών φόρων κατανάλωσης. Η Ελληνική Δημοκρατία αντικρούοντας τους ισχυρισμούς της Επιτροπής υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι (α) το ούζο, αφενός, και το τσίπουρο και η τσικουδιά, αφετέρου, ανήκουν, σύμφωνα με τον Κανονισμό 110/2008, σε διαφορετικές κατηγορίες αλκοολούχων ποτών, δηλαδή το ούζο στην κατηγορία «αποσταγμένο anis» και το τσίπουρο καθώς και η τσικουδιά στην κατηγορία «απόσταγμα στεμφύλων σταφυλής». Ωστόσο, τούτο δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τα εν λόγω αλκοολούχα ποτά έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες. Κατά συνέπεια, η εφαρμογή του ίδιου, μειωμένου κατά 50 %, συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης τόσο στο τσίπουρο και την τσικουδιά όσο και στο ούζο μπορεί να στηριχθεί στο άρθρο 23, παράγραφος 2, της Οδηγίας 92/83, παρά το γεγονός ότι η τελευταία αυτή διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται στενά, (β) η επίμαχη ελληνική νομοθεσία περί ειδικών φόρων κατανάλωσης δεν αντιβαίνει στο άρθρο 110, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, το οποίο απαγορεύει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν στα προϊόντα άλλων κρατών μελών υψηλότερους φόρους από εκείνους που βαρύνουν τα ομοειδή εγχώρια προϊόντα. Συγκεκριμένα το τσίπουρο και η τσικουδιά, είτε είναι αρωματισμένα είτε όχι, διαφοροποιούνται από άλλα εισαγόμενα αλκοολούχα ποτά, όχι μόνον όπως το ουίσκι, το τζιν ή η βότκα, αλλά και όπως η grappa ή η ζιβανία και, γενικά, από τα αλκοολούχα ποτά της κατηγορίας του αποστάγματος στεμφύλων σταφυλής, (γ) τα έτη 2010 έως 2012 αποτέλεσαν περίοδο κρίσης και ότι, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για τη συναγωγή ασφαλών και αξιόπιστων συμπερασμάτων σχετικά με την κατανάλωση των διαφόρων κατηγοριών αλκοολούχων ποτών. Έτσι, δεν αποδεικνύεται ο προβαλλόμενος από την Επιτροπή προστατευτικός χαρακτήρας της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας προς όφελος του τσίπουρου και της τσικουδιάς, (δ) οι μικροί αποσταγματοποιοί του τσίπουρου και της τσικουδιάς, οι αποκαλούμενοι «*διήμεροι*», λειτουργούν εντός συγκεκριμένου εθνικού

πλαισίου, το οποίο λαμβάνει υπόψη μια μακροχρόνια παραδοσιακή πρακτική. Η πώληση του τσίπουρου και της τσικουδιάς, προϊόντων παραγόμενων σε εξαιρετικά απλά μηχανήματα, πραγματοποιείται αποκλειστικά και μόνο χύμα, από ιδιώτη σε ιδιώτη, τα προϊόντα δε αυτά δεν έχουν ποτέ αποτελέσει αντικείμενο ενδοκοινοτικών συναλλαγών.

Το Δικαστήριο τελικά δεν έκανε δεκτή την ανωτέρω επιχειρηματολογία και κάνοντας δεκτή την προσφυγή της Επιτροπής έκρινε ότι η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει:

(1) από τα άρθρα 19 και 21 της Οδηγίας 92/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, για την εναρμόνιση των διαρθρώσεων των ειδικών φόρων κατανάλωσης που επιβάλλονται στην αλκοόλη και τα αλκοολούχα ποτά, σε συνδυασμό με το άρθρο 23, παρ. 2, της εν λόγω Οδηγίας, καθόσον θέσπισε και διατήρησε σε ισχύ νομοθεσία η οποία προβλέπει την εφαρμογή συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης μειωμένου κατά 50 % σε σχέση με τον κανονικό εθνικό συντελεστή στο τσίπουρο και την τσικουδιά που παράγονται από τις επιχειρήσεις απόσταξης, τους αποκαλούμενους «συστηματικούς αποσταγματοποιούς», και

(2) από τα άρθρα 19 και 21 της Οδηγίας 92/83, σε συνδυασμό με το άρθρο 22, παρ. 1, της ίδιας Οδηγίας και με το άρθρο 3, παρ. 1, της Οδηγίας 92/84/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, για την προσέγγιση των συντελεστών των ειδικών φόρων κατανάλωσης για την αλκοόλη και τα αλκοολούχα ποτά, καθόσον θέσπισε και διατήρησε σε ισχύ νομοθεσία η οποία προβλέπει, υπό τις προϋποθέσεις που η ίδια καθορίζει, την εφαρμογή σημαντικά μειωμένου συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης στο τσίπουρο και την τσικουδιά που παράγονται από τους μικρούς αποσταγματοποιούς, τους αποκαλούμενους «διήμερους».

(γ) Υπόθεση C-431/17, Μοναχός Ειρηναίος, κατά κόσμον Αντώνιος Γιακουμάκης του Εμμανουήλ κατά Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Η διαφορά στην κύρια δίκη προέκυψε όταν ο Ειρηναίος, κατά κόσμον Αντώνιος Γιακουμάκης, μοναχός στην Ιερά Μονή Πέτρας (Καρδίτσα) με αίτησή του προς τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών (ΔΣΑ) ζήτησε να εγγραφεί στο ειδικό μητρώο του Συλλόγου αυτού ως δικηγόρος, που απέκτησε τη δικηγορική ιδιότητα σε άλλο κράτος μέλος, και ειδικότερα στην Κύπρο. Ο ΔΣΑ απέρριψε την αίτηση αυτή, βάσει των εθνικών διατάξεων σχετικά με το ασυμβίβαστο της ιδιότητας του μοναχού με την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, εκτιμώντας ότι οι διατάξεις αυτές καταλαμβάνουν και τους

δικηγόρους που επιθυμούν να ασκήσουν δικηγορία στην Ελλάδα υπό τον επαγγελματικό τους τίτλο καταγωγής. Κατόπιν τούτου ο Μοναχός Ειρηναίος κατέθεσε αίτηση ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Προς στήριξη της αιτήσεως ακυρώσεως, προέβαλλε ιδίως ότι η εθνική νομοθεσία δεν συνάδει με τις διατάξεις της Οδηγίας 98/5, διότι επιβάλλει προϋπόθεση η οποία δεν προβλέπεται στην Οδηγία αυτή. Πλην όμως, κατά την άποψή του, η εν λόγω Οδηγία εναρμονίζει πλήρως τους κανόνες σχετικά με τις προϋποθέσεις εγγραφής στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους υποδοχής των δικηγόρων που έχουν αποκτήσει τα επαγγελματικά τους προσόντα σε άλλο κράτος μέλος. Ο ΔΣΑ υποστήριξε ότι η εθνική νομοθεσία κατά την οποία οι μοναχοί κωλύονται να αποκτήσουν τη δικηγορική ιδιότητα δικαιολογείται από θεμελιώδεις αρχές και κανόνες που διέπουν την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος στο κράτος μέλος υποδοχής. Ως προς το ζήτημα αυτό, η ως άνω αρχή προβάλλει ότι οι μοναχοί, εξαιτίας της ιδιότητάς τους, δεν μπορούν να παρέχουν, σύμφωνα με τους ανωτέρω κανόνες και αρχές, εχέγγυα, μεταξύ άλλων, ανεξαρτησίας έναντι των εκκλησιαστικών αρχών στις οποίες υπόκεινται, δυνατότητας πλήρους απασχολήσεως με την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, ικανότητας χειρισμού υποθέσεων υπό συνθήκες αντιδικίας, πραγματικής εγκαταστάσεως στην περιφέρεια του πρωτοδικείου όπου είναι διορισμένοι και συμμορφώσεως προς την απαγόρευση παροχής υπηρεσιών άνευ αμοιβής. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα: *«Το άρθρο 3 της οδηγίας [98/5] έχει την έννοια ότι η εγγραφή ενός μοναχού της Εκκλησίας της Ελλάδος ως δικηγόρου στα μητρώα της αρμόδιας αρχής κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο στο οποίο έχει αποκτήσει τον επαγγελματικό του τίτλο, προκειμένου να ασκεί εκεί το επάγγελμά του υπό τον επαγγελματικό του τίτλο καταγωγής, μπορεί να απαγορεύεται από τον εθνικό νομοθέτη, για τον λόγο ότι οι μοναχοί της Εκκλησίας της Ελλάδος δεν δύνανται, κατά το εθνικό δίκαιο, να εγγράφονται στα μητρώα των δικηγορικών συλλόγων, επειδή δεν παρέχουν, λόγω της ιδιότητάς τους αυτής, ορισμένα απαραίτητα για την άσκηση της δικηγορίας εχέγγυα;»*.

Το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) έκρινε ότι το άρθρο 3, παρ. 2, της Οδηγίας 98/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος, έχει την έννοια ότι

αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία κατά την οποία δικηγόρος που έχει την ιδιότητα του μοναχού και είναι εγγεγραμμένος ως δικηγόρος στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους καταγωγής απαγορεύεται να εγγραφεί στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους υποδοχής, προκειμένου να ασκεί εκεί το επάγγελμά του υπό τον επαγγελματικό του τίτλο καταγωγής, λόγω του προβλεπόμενου από τη νομοθεσία αυτή ασυμβίβαστου της ιδιότητας του μοναχού με την άσκηση της δικηγορίας.

Κλείνοντας αυτό το προλογικό σημείωμα θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα Κυριακή Ραφτοπούλου, Διδάκτορα της Νομικής Σχολής του ΔΠΘ, για τη συμβολή της στην έρευνα, συγκέντρωση, επεξεργασία και ταξινόμηση του υλικού, που ακολουθεί.

M.A.X.

Ελευθερία εγκατάστασης

-υπόθεση C-729/17, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας

«Παράβαση κράτους μέλους – Άρθρο 258 ΣΛΕΕ – Άρθρο 49 ΣΛΕΕ – Οδηγία 2006/123/EK – Άρθρο 15, παράγραφοι 2 και 3 – Οδηγία 2005/36/EK – Άρθρα 13, 14, 50 και παράρτημα VII – Ελευθερία εγκατάστασης – Αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων – Εθνικοί κανόνες που αφορούν τους παρόχους κατάρτισης διαμεσολαβητών»

Το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1)- Η Ελληνική Δημοκρατία, περιορίζοντας τη νομική μορφή των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών σε μη κερδοσκοπικές εταιρίες τις οποίες πρέπει να συνιστούν από κοινού ένας τουλάχιστον δικηγορικός σύλλογος και ένα τουλάχιστον επιμελητήριο της Ελλάδας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 15, παράγραφος 2, στοιχεία β' και γ', και παράγραφος 3, της οδηγίας 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά·
- η Ελληνική Δημοκρατία, επιβάλλοντας, στο πλαίσιο της διαδικασίας αναγνώρισης των ακαδημαϊκών προσόντων, πρόσθετες απαιτήσεις σχετικά με το περιεχόμενο των απαιτούμενων πιστοποιητικών και αντισταθμιστικά μέτρα χωρίς προηγούμενη αξιολόγηση της ύπαρξης πιθανών ουσιωδών διαφορών με την εθνική εκπαίδευση και διατηρώντας σε ισχύ διατάξεις που εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις, καθόσον υποχρεώνουν τους αιτούντες διαπίστευση της ιδιότητας του διαμεσολαβητή που κατέχουν τίτλους διαπίστευσης αποκτηθέντες στην αλλοδαπή ή από αναγνωρισμένου κύρους φορέα κατάρτισης αλλοδαπής προέλευσης, κατόπιν εκπαίδευσης παρασχεθείσας στην Ελλάδα, να διαθέτουν εμπειρία τριών τουλάχιστον συμμετοχών σε διαδικασία διαμεσολάβησης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 13 και 14, από το άρθρο 50, παράγραφος 1, καθώς και από το παράρτημα VII της οδηγίας 2005/36/EK, του

Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 2013/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2013.

2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

-υπόθεση C-431/17, Μοναχός Ειρηνάιος, κατά κόσμον Αντώνιος Γιακουμάκης του Εμμανουήλ κατά Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, Αίτηση του Συμβουλίου της Επικρατείας για την έκδοση προδικαστικής απόφασης

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 98/5/ΕΚ – Πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου – Μοναχός που έχει αποκτήσει τον επαγγελματικό τίτλο του δικηγόρου σε άλλο κράτος μέλος και όχι στο κράτος μέλος υποδοχής – Άρθρο 3, παράγραφος 2 – Προϋπόθεση εγγραφής στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους υποδοχής – Πιστοποιητικό εγγραφής στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους καταγωγής – Απόρριψη της αιτήσεως εγγραφής – Επαγγελματικοί και δεοντολογικοί κανόνες – Ασυμβίβαστο της ιδιότητας του μοναχού με την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος»

Το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 98/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική νομοθεσία κατά την οποία δικηγόρος που έχει την ιδιότητα του μοναχού και είναι εγγεγραμμένος ως δικηγόρος στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους καταγωγής απαγορεύεται να εγγραφεί στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους υποδοχής, προκειμένου να ασκεί εκεί το επάγγελμά του υπό τον επαγγελματικό του τίτλο καταγωγής, λόγω του προβλεπόμενου από τη νομοθεσία αυτή ασυμβίβαστου της ιδιότητας του μοναχού με την άσκηση της δικηγορίας.

Κρατικές ενισχύσεις

- υπόθεση C-332/18 P, Μυτιληναίος Ανώνυμος Εταιρία – Όμιλος Επιχειρήσεων, με έδρα το Μαρούσι (Ελλάδα), πρώην Αλουμίνιον της Ελλάδος ΒΕΑΕ κατά Ευρωπαϊκή Επιτροπή,

«Αίτηση αναιρέσεως – Κρατικές ενισχύσεις – Παραγωγή αλουμινίου – Προτιμησιακό τιμολόγιο παροχής ηλεκτρικής ενέργειας βάσει συμβάσεως – Απόφαση κηρύσσουσα την ενίσχυση συμβατή με την εσωτερική αγορά – Καταγγελία της συμβάσεως – Αναστολή των συνεπειών της καταγγελίας με δικαστική απόφαση ασφαλιστικών μέτρων – Απόφαση κηρύσσουσα την ενίσχυση παράνομη»

Το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει την Μυτιληναίος Ανώνυμος Εταιρία – Όμιλος Επιχειρήσεων στα δικαστικά έξοδα.

Φορολογία

- υπόθεση C-91/18, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας,

«Παράβαση κράτους μέλους – Ειδικοί φόροι κατανάλωσης για την αλκοόλη και τα αλκοολούχα ποτά – Άρθρο 110 ΣΛΕΕ – Οδηγία 92/83/ΕΟΚ – Οδηγία 92/84/ΕΟΚ – Κανονισμός (ΕΚ) 110/2008 – Εφαρμογή χαμηλότερου συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης στην παραγωγή των εγχώριων προϊόντων με την ονομασία τσίπουρο και τσικουδιά»

Το Δικαστήριο (έβδομο τμήμα) αποφασίζει:

1) Η Ελληνική Δημοκρατία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει:

- από τα άρθρα 19 και 21 της Οδηγίας 92/83/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, για την εναρμόνιση των διαρθρώσεων των ειδικών φόρων κατανάλωσης που επιβάλλονται στην αλκοόλη και τα αλκοολούχα ποτά, σε συνδυασμό με το άρθρο 23, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, καθόσον θέσπισε και διατήρησε σε ισχύ νομοθεσία η οποία προβλέπει την εφαρμογή συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης μειωμένου κατά 50 % σε σχέση με τον κανονικό εθνικό συντελεστή στο τσίπουρο και την τσικουδιά που παράγονται από τις επιχειρήσεις απόσταξης, τους αποκαλούμενους «συστηματικούς αποσταγματοποιούς», και
- από τα άρθρα 19 και 21 της Οδηγίας 92/83, σε συνδυασμό με το άρθρο 22, παράγραφος 1, της ίδιας Οδηγίας και με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της Οδηγίας 92/84/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, για την προσέγγιση των συντελεστών των ειδικών φόρων κατανάλωσης για την αλκοόλη και τα αλκοολούχα ποτά, καθόσον θέσπισε και διατήρησε σε ισχύ νομοθεσία η οποία προβλέπει, υπό τις προϋποθέσεις που η ίδια καθορίζει, την εφαρμογή σημαντικά μειωμένου συντελεστή ειδικού φόρου κατανάλωσης στο τσίπουρο και την τσικουδιά που παράγονται από τους μικρούς αποσταγματοποιούς, τους αποκαλούμενους «διήμερους».

2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

Κοινωνική πολιτική

- υπόθεση C-664/17, Ελληνικά Ναυπηγεία ΑΕ κατά Παναγιώτη Αναγνωστόπουλου κ.λπ., Αίτηση του Αρείου Πάγου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Οδηγία 2001/23/ΕΚ – Πεδίο εφαρμογής – Μεταβίβαση τμήματος επιχειρήσεως – Διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων – Έννοια του όρου “μεταβίβαση” – Έννοια του όρου “οικονομική οντότητα” – Μεταβίβαση τμήματος της οικονομικής δραστηριότητας μητρικής εταιρίας σε νεοϊδρυθείσα θυγατρική – Ταυτότητα – Αυτονομία – Άσκηση οικονομικής δραστηριότητας – Κριτήριο της ασκήσεως οικονομικής δραστηριότητας επί μονίμου βάσεως – Αναζήτηση συντελεστών παραγωγής από τρίτους – Πρόθεση εκκαθαρίσεως της μεταβιβασθείσας οντότητας»

Το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Η οδηγία 2001/23/EK του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων, και ιδίως το άρθρο της 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', εφαρμόζεται στη μεταβίβαση παραγωγικής μονάδας στην περίπτωση που, αφενός, ο μεταβιβάζων, ο διάδοχος ή και οι δύο από κοινού δεν έχουν ως προοπτική μόνο να συνεχίσει ο διάδοχος την οικονομική δραστηριότητα που ασκούσε ο μεταβιβάζων, αλλά επίσης να παύσει μελλοντικά ο ίδιος ο διάδοχος να υφίσταται, τιθέμενος σε εκκαθάριση, και, αφετέρου, η επίμαχη μονάδα δεν είναι πλήρως αυτόνομη, επειδή δεν μπορεί να επιτύχει τον οικονομικό σκοπό της χωρίς την αναζήτηση συντελεστών παραγωγής από τρίτους, υπό την προϋπόθεση, τη συνδρομή της οποίας απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, ότι, αφενός, τηρείται η γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης η οποία δεν επιτρέπει στον μεταβιβάζοντα και στον διάδοχο να επιχειρήσουν δόλια ή καταχρηστική εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που θα μπορούσαν να αντλήσουν από την οδηγία 2001/23 και ότι, αφετέρου, η επίμαχη παραγωγική μονάδα διαθέτει επαρκή εχέγγυα που της διασφαλίζουν την πρόσβαση στους συντελεστές παραγωγής τρίτου προκειμένου να μην εξαρτάται από τις οικονομικές επιλογές στις οποίες ο τρίτος αυτός προβαίνει μονομερώς.

Δημόσιες δαπάνες

-υπόθεση C-341/17 P, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκή Επιτροπή

«Αίτηση αναιρέσεως – Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), τμήμα Εγγυήσεων, Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) – Δαπάνες αποκλειόμενες από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν από την Ελληνική Δημοκρατία – Κανονισμός (ΕΚ) 1782/2003 – Κανονισμός (ΕΚ) 796/2004 – Καθεστώσ στρεμματικών ενισχύσεων – Έννοια του “μόνιμου βοσκότοπου” – Κατ’ αποκοπήν δημοσιονομική διόρθωση – Αφαίρεση προηγούμενης διορθώσεως»

Το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) **Αναιρεί τα σημεία 2 και 3 του διατακτικού της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 30ής Μαρτίου 2017, Ελλάδα κατά Επιτροπής (T-112/15, EU:T:2017:239), καθόσον το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, απέρριψε την προσφυγή της Ελληνικής Δημοκρατίας περιορίζοντας την εξέτασή του στη διόρθωση για το έτος υποβολής αιτήσεων 2008 που καταλογίστηκε στο οικονομικό έτος 2009 όσον αφορά τη δημοσιονομική διόρθωση 5 % που επιβλήθηκε για τις ενισχύσεις του δεύτερου πυλώνα της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ), ο οποίος επικεντρώνεται στην αγροτική ανάπτυξη, και μη εξετάζοντας τη διόρθωση για το έτος υποβολής αιτήσεων 2008 που καταλογίστηκε στο οικονομικό έτος 2010, ύψους 5 496 524,54 ευρώ, όσον αφορά τη δημοσιονομική διόρθωση 5 % που επιβλήθηκε για τις ενισχύσεις του δεύτερου πυλώνα της ΚΓΠ, ο οποίος επικεντρώνεται στην αγροτική ανάπτυξη, και, αφετέρου, αποφάνθηκε επί των δικαστικών εξόδων.**
- 2) **Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως κατά τα λοιπά.**

- 3) Ακυρώνει την εκτελεστική απόφαση 2014/950/ΕΕ της Επιτροπής, της 19ης Δεκεμβρίου 2014, για τον αποκλεισμό ορισμένων δαπανών από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που πραγματοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), τμήμα Εγγυήσεων, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), καθόσον αφορά τη συνεκτίμηση της απόφασης 2013/214/ΕΕ της Επιτροπής, της 2ας Μαΐου 2013, για τον αποκλεισμό από τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορισμένων δαπανών που πραγματοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), τμήμα Εγγυήσεων, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), κατά τον υπολογισμό του ποσού της διόρθωσης ύψους 5 496 524,54 ευρώ, της μείωσης κατά 270 175,45 ευρώ και του δημοσιονομικού αντίκτυπου των 5 226 349,09 ευρώ, σχετικά με τις δαπάνες που πραγματοποίησε η Ελληνική Δημοκρατία στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης ΕΓΤΑΑ – Άξονας 2 (2007-2013, μέτρα που συνδέονται με την επιφάνεια) και που καταλογίστηκαν στο πλαίσιο του οικονομικού έτους 2010, λόγω ελλείψεων του ΣΑΑ και των επιτόπιων ελέγχων (δεύτερος πυλώνας, έτος υποβολής αιτήσεων 2008).
- 4) Η Ελληνική Δημοκρατία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρουν τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας και της αναιρετικής διαδικασίας.
- 5) Το Βασίλειο της Ισπανίας φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

-υπόθεση C-670/17 P, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκή Επιτροπή

«Αίτηση αναιρέσεως – Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) – Τμήμα Προσανατολισμού – Μείωση της χρηματοδοτικής συνδρομής – Κανονισμός (ΕΚ) 1260/1999 – Επιχειρησιακό πρόγραμμα – Δημοσιονομικές διορθώσεις – Άρθρο 39 – Νομική βάση – Μεταβατικές διατάξεις»

Το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) **Αναιρεί την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 19ης Σεπτεμβρίου 2017, Ελλάδα κατά Επιτροπής (T-327/15, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2017:631).**
- 2) **Ακυρώνει την εκτελεστική απόφαση C(2015) 1936 τελικό της Επιτροπής, της 25ης Μαρτίου 2015, για την εφαρμογή δημοσιονομικής διορθώσεως στ[η συνδρομή] του ΕΓΤΠΕ – Τμήμα Προσανατολισμού, [που είχε χορηγηθεί στο πλαίσιο] του επιχειρησιακού προγράμματος CCI 2000GR061PO021 (Ελλάδα – Στόχος 1 – Ανασυγκρότηση της Υπαιθρου).**
- 3) **Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει, πέραν των δικαστικών εξόδων της, τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Ελληνική Δημοκρατία σε αμοτέρους τους βαθμούς δικαιοδοσίας.**

-υπόθεση C-6/18 P, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκή Επιτροπή

«Αίτηση αναιρέσεως – Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) – Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) – Κανονισμός (ΕΚ) 1290/2005 – Χρηματοδότηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής – Αποκλειόμενες δαπάνες – Δαπάνες τις οποίες πραγματοποίησε η Ελληνική Δημοκρατία»

Το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.**
- 2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

-υπόθεση T-480/17, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«ΕΓΤΕ και ΕΓΤΑΑ – Δαπάνες αποκλειόμενες από τη χρηματοδότηση – Δαπάνες τις οποίες πραγματοποίησε η Ελλάδα – Εφάπαξ και κατ' αποκοπήν δημοσιονομικές διορθώσεις – Πολλαπλή συμμόρφωση – Έλεγχος των κανονιστικών απαιτήσεων διαχειρίσεως – Ανάλυση κινδύνου – Εκτίμηση της οικονομικής ζημίας – Υποχρέωση αιτιολογήσεως – Αναλογικότητα»

Το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

-υπόθεση T-14/18, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«ΕΓΤΕ και ΕΓΤΑΑ – Δαπάνες που αποκλείονται από τη χρηματοδότηση – Αποσυνδεδεμένες άμεσες ενισχύσεις – Κατ' αποκοπήν δημοσιονομική διόρθωση – Άρθρο 52 του κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013 – Άρθρο 12 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 907/2014 – Υποχρέωση αιτιολόγησης – Εκτίμηση της ζημίας – Αναλογικότητα»

Το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

-υπόθεση T-295/18, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«ΕΓΤΕ και ΕΓΤΑΑ – Δαπάνες που αποκλείονται από τη χρηματοδότηση – Δαπάνες τις οποίες πραγματοποίησε η Ελλάδα – Αγροτική ανάπτυξη – Αποσυνδεδεμένες άμεσες ενισχύσεις – Βασικοί έλεγχοι – Κατ' αποκοπήν δημοσιονομικές διορθώσεις»

Το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Καταδικάζει την Ελληνική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Εμπορικό δίκαιο

-υπόθεση T-628/18, Βιομηχανία Μπισκότων και Ειδών Διατροφής Ε.Ι Παπαδόπουλος Α.Ε κατά European Union Intellectual Property Office (EUIPO)

Κοινοτικό σήμα - Λόγοι απαραδέκτου - Άρθρο 8, παράγραφος 1, στοιχείο β', του Κανονισμού (ΕΚ) 207/2003 του Συμβουλίου, 2009 (νυν άρθρο 8 παράγραφος 1 στοιχείο του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1001)

Το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει:

- 1. Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2. Καταδικάζει την Βιομηχανία Μπισκότων και Ειδών Διατροφής Ε.Ι Παπαδόπουλος Α.Ε να πληρώσει τα δικαστικά έξοδα**

Αναπτυξιακή πολιτική

-υπόθεση T-244/18, d.d. Synergy Hellas Ανώνυμη Εμπορική Εταιρεία Παροχής Υπηρεσιών Πληροφορικής κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη – Δημοσιονομικός κανονισμός – Έκτο πρόγραμμα-πλαίσιο δραστηριοτήτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης (2002-2006) – Συμφωνία επιχορηγήσεως J-Web – Εκτελεστή απόφαση ανάκτησης – Αναλογικότητα – Υποχρέωση αιτιολογήσεως»

Το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Καταδικάζει την d.d. Synergy Hellas Ανώνυμη Εμπορική Εταιρεία Παροχής Υπηρεσιών Πληροφορικής στα δικαστικά έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων.**

Ρήτρα διαιτησίας

-υπόθεση T-166/17, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Ρήτρα διαιτησίας – Σύμβαση Sensation συναφθείσα στο πλαίσιο του έκτου προγράμματος-πλαισίου – Επιλέξιμες δαπάνες – Χρεωστικό σημείωμα εκδοθέν από την εναγομένη για την ανάκτηση των προκαταβληθέντων ποσών – Αξιοπιστία των φύλλων καταγραφής χρόνου απασχόλησης – Σύγκρουση συμφερόντων»

Το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει:

- 1) Υποχρεώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να καταβάλει στο Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ), πρώτον, το ποσό των 19 522,57 ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί σε επιλέξιμη δαπάνη προσωπικού, προσαυξημένο με τις συνδεδεμένες προς αυτό έμμεσες δαπάνες και τόκους υπερημερίας επί του ποσού αυτού με επιτόκιο 3,50 %, από τις 12 Μαΐου 2017 έως και την πλήρη καταβολή του ποσού αυτού, δεύτερον, τόκους υπερημερίας επί του ποσού των 2 950 ευρώ, υπολογιζόμενους, με επιτόκιο 3,50 %, από τις 12 Μαΐου 2017 έως τις**

28 Νοεμβρίου 2017 και, τρίτον, τόκους υπερημερίας επί του ποσού των 8 988,21 ευρώ υπολογιζόμενους, με επιτόκιο 3,50 %, από τις 12 Μαΐου 2017 έως την καταβολή του ποσού αυτού στις 2 Οκτωβρίου 2017.

2) Απορρίπτει την αγωγή κατά τα λοιπά.

3) Το ΕΚΕΤΑ φέρει τα δικαστικά έξοδά του και τα εννέα δέκατα των εξόδων της Επιτροπής, η οποία φέρει το ένα δέκατο των εξόδων της.

-υπόθεση T-198/17, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ), με έδρα τη Θεσσαλονίκη (Ελλάδα) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Ρήτρα διαιτησίας – Σύμβαση Actibio συναφθείσα στο πλαίσιο του έκτου προγράμματος-πλαisiού – Επιλέξιμες δαπάνες – Χρεωστικό σημείωμα εκδοθέν από την εναγομένη για την ανάκτηση των προκαταβληθέντων ποσών – Αξιοπιστία των φύλλων καταγραφής χρόνου απασχόλησης – Σύγκρουση συμφερόντων»

Το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Καταδικάζει το Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ) στα δικαστικά έξοδα.